

Муца Ірина Михайлівна, *головний спеціаліст відділу з виплати пенсій
Управління Пенсійного фонду України в м. Тернополі*

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Питання пенсійного забезпечення займають важливе місце в економічній і соціальній політиці будь-якої країни. Досконалість пенсійних систем та розмір пенсій громадян відображають зрілість суспільних відносин в країні. Сьогодні пенсійні системи існують практично у всіх країнах світу. Проте, вони мають істотні відмінності, що зумовлені економічним розвитком країн, особливостями поділу відповідальності між державним і приватним секторами, а також історичними традиціями окремо взятої країни.

Кожна держава обирає свій шлях вирішення цієї проблеми, однак досвід інших країн є важливим для України, оскільки в країні продовжується процес реформування пенсійної системи.

Так, наприклад, діюча система пенсійного страхування в Швеції – універсальна система з встановленими (визначеними) виплатами, яка є обов'язковою для всіх громадян і людей, що працюють у Швеції. Народна і трудова пенсії замінені новою солідарною системою з умовно накопичувальними рахунками та доповнюється чисто накопичувальною системою з індивідуальними рахунками. Мінімальний вік виходу на пенсію для обох систем – 61 рік. Можливий вибір різних комбіна-

цій після досягнення цього віку. Трудові пенсії підкріплені гарантією відповідного мінімуму, величина якого визначається виходячи з матеріального стану родини і встановлена людям, які досягли 65 років [6].

Ставка внеску у новій пенсійній системі складає 18,5% заробітку який сплачує роботодавець і працівник порівно. Із загальної ставки внеску 16% йде до умовно накопичувальної системи, а 2,5% – до чисто накопичувальної системи. Права в солідарній системі чітко визначені та еквівалентні умовним заощадженням на рахунку працівника. Це дає змогу розрахувати вартість додаткових витрат для покриття цих прав [6].

Згідно із Законом про пенсійне страхування, який вступив у дію в липні 1998 р., пенсійна система Хорватії складається трьох рівнів: солідарна система; обов'язкова накопичувальна система; добровільна накопичувальна система. Заходи щодо реформування солідарної системи полягали, перш за все, в поступовому підвищенні пенсійного віку з 60 до 65 років для чоловіків та з 55 до 60 років для жінок. Сьогодні вік виходу на пенсію становить 63 роки для чоловіків і 57 років для жінок. Не-

обхідний мінімальний трудовий (страховий) стаж складає 18 років [1].

Для розрахунку пенсій враховуються заробіток протягом всього періоду трудової діяльності. За кожний рік роботи, в якому сплачувалися пенсійні внески, нараховується пенсія в розмірі 0,825% заробітної плати. Державою гарантується мінімальний розмір пенсії, який встановлюється на рівні 12,375% середньої заробітної плати за весь період трудової діяльності за умови сплати пенсійних внесків впродовж 15 і більше років. Ставка внеску до солідарної системи становить 15% заробітної плати, до другого рівня сплачується 5% заробітної плати.

Перші кардинальні реформи пенсійної системи Угорщини відбулися на початку 90-х рр. У 1993 р. прийнято закон про добровільні пенсійні каси, яким встановлювалися податкові пільги для внесків до зазначених кас. У 1996 р. було прийнято рішення про поступове підвищення пенсійного віку для чоловіків та жінок до 62 років [1]. З 1 січня 1998 р. в Угорщині введено в дію закон, яким запроваджено змішану систему пенсійного забезпечення (3 рівні). Суть цієї системи полягає в тому, що 75% пенсій фінансуються за рахунок відрахувань до пенсійного фонду, а 25% – за рахунок внесків в приватні пенсійні фонди і доходів, отриманих від інвестиційної діяльності [4].

В Угорщині передбачене вікове обмеження для участі в змішаній системі пенсійного забезпечення. Для осіб, які почали працювати після 30 липня 1998 р., участь в приватних пенсійних фондах є обов'язковою. Мінімальний страховий стаж, необхідний для

призначення пенсії, складає 20 років [1]. Внески в солідарний фонд в Угорщині сплачують роботодавці в розмірі 18% заробітної плати. Внески в приватні пенсійні каси в розмірі 7% із своєї зарплати сплачує сам працівник.

Датою початку пенсійної реформи в Польщі є 1 січня 1999 р., коли набрали чинності закони про систему соціального страхування та про пенсії з Фонду соціального страхування. Правову основу польської пенсійної системи складають також закони про пенсійні програми для працівників і про організацію та діяльність пенсійних фондів, які регулюють функціонування другого (накопичувального рівня) пенсійної системи [5].

Реформування пенсійної системи в Польщі було складовою реформи соціального страхування в цілому. В результаті реформ було скасовано всі пенсійні пільги та привілеї, у тому числі щодо дострокового виходу на пенсію для гірників, металургів, вчителів та інших категорій працівників. Пенсійний вік становить 60 років для жінок та 65 – для чоловіків.

Пенсійна система Німеччини є трирівневою: державне пенсійне страхування; забезпечення в старості від підприємства; система приватних накопичень. Тариф відрахувань страхових внесків складає 19,5%, які роботодавець і працівник сплачують порівно.

Визначальну роль для отримання права на пенсію в Німеччині відіграє страховий стаж, який визначається в залежності від сплачених страхових внесків. Наприклад, жінки, які народились до 1951 р., мають право вийти на пенсію у віці 60 років, якщо вони після

досягнення 40 років мають період сплати страхових внесків не менше 121 місяця [2]. Вік виходу на пенсію в Німеччині для чоловіків та жінок – 65 років.

Отже, пенсійні системи в зарубіжних країнах передбачають такі основні пенсії: по старості; за вислугу років; по інвалідності. Умови набуття прав на пенсію конкретно у різних країнах не однакові, але в принципових положеннях можна спостерігати певну подібність. Пенсії за віком призначаються особам віком від 50 до 70 років. В усіх пенсійних системах передбачається мінімальний стаж роботи, але його величина має різні значення в різних системах – від 15 до 30 років. При досягненні пенсійного віку учасник пенсійної системи може реалізувати своє право на пенсію, отримавши звичайну пенсію по віку. Учасник, що не досяг пенсійного віку, але має мінімальний стаж, при звільненні з роботи отримує право на відкладену пенсію.

Отже, основний принцип реформ пенсійних систем та організації роботи пенсійних фондів полягає у переході від солідарних, перерозподільних пенсійних систем до накопичувальних, коли громадяни несуть персональну відповідальність за своє майбутнє пенсійне забезпечення. За підрахунками спеціалістів, у світі існує близько 268 різних пенсійних систем, у яких тим чи іншим чином поєднуються солідарна та накопичувальна моделі.

Країни, які давно розпочали реформування своїх пенсійних систем, мали багато варіантів стратегій здійснення такого реформування, окремим з яких вдалося досягти певного успіху. Однак на той час не були передбачені довгострокові проблеми соціально-економічного характеру, тому сьогодні уряди зарубіжних країн змушені повертатися до питання реформування пенсійних систем відповідно до вимог часу та соціально-економічних умов.

Література:

1. Adequacy of Retirement Income after Pension Reforms in Central, Eastern, and Southern Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://siteresources.worldbank.org/INTPENSIONS/Resources/Adequacy_Retirement_Income.pdf.
2. Колодій А., Садура О. Пенсійна система Німеччини: досвід для України / А. Колодій, О. Садура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_9_2012_12_11_12/pensijna_sistema_nimechc_hini_korisnij_dosvid_dlja_ukrajini/19-1-0-441](http://sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_9_2012_12_11_12/pensijna_sistema_nimechc_hini_korisnij_dosvid_dlja_ukrajini/19-1-0-441).
3. Пенсійна система Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaib.com.ua/files/articles/203/49/Germany.pdf>.
4. Пенсійні фонди другого рівня міжнародний досвід і його значення для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pension.kiev.ua/files/intl_experience_level2_pension_systems_ua.pdf.
5. Польська пенсійна реформа: корисний досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pension.kiev.ua/pensref/pubs/PADCO/padco02u.html>.
6. Філіпчук П.В. Системи пенсійного забезпечення: огляд світового досвіду [Електронний ресурс] / П.В. Філіпчук // Національна академія державного управління при президенті України. – 2010. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej10/doc_pdf/Filipchuk.pdf.